

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту

Тетяна КОНІВЦЬКА

ІСТОРІЯ КІНО

*навчальний посібник для студентів та курсантів усіх
спеціальностей*

Львів 2024

УДК 791(091)(075.8)
К 64

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
протокол № 10 від 14.05.2024 р.*

Рецензенти:

Лариса РУДЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;

Людмила АНДРУШКО, кандидат мистецтвознавства, доцент, провідний фахівець ВСГР ВКЗ Львівського державного університету внутрішніх справ

Конівіцька Т. Я.

К 64 Історія кіно: навчальний посібник для студентів та курсантів усіх спеціальностей. Львів, ГАЛИЧ-ПРЕС. 2024. 264 с.

ISBN 978-617-8483-01-2

Культура – це частина ідентичності, важлива частина самосвідомості, яка дає людям відчуття приналежності. Кіно є одним із способів культурної самоідентифікації, зокрема, можна сказати, що українське кіно змінює самоідентифікацію суспільства в час війни. У навчальному посібнику подано систематизовані, важливі та цікаві матеріали з історії кіномистецтва як світового, так і українського, оскільки національний кінематограф має пропагувати цінності, адже саме кіно має величезний вплив на суспільство, зокрема на молодь.

Матеріали навчального посібника призначені для опрацювання під час вивчення тем вибіркової дисципліни «Історія кіно», яку обирають студенти та курсанти усіх спеціальностей. Темі посібника спрямовані на засвоєння та осмислення знань з історії кіномистецтва як світового, так і українського, а запропоновані творчі завдання сприятимуть поглибленню знань і закріпленню навичок.

УДК 791(091)(075.8)

© Тетяна Конівіцька, 2024
© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2024
© Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2024

ISBN 978-617-8483-01-2

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ПЕРЕДМОВА	6
ТЕМА 1. МІСІЯ КІНО В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ	
1.1. Фільм як твір мистецтва. Про що насправді «говорять» фільми	8
1.2. Важливість українського кіно в час війни	12
1.3. Двоїста природа кіно. Кіно – мистецтво та індустрія	14
ТЕМА 2. ВИДИ КІНО ТА ЖАНРИ ХУДОЖНЬОГО КІНО ТА МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ	
2.1. Поділ фільму за довжиною: коротка характеристика	20
2.2. Види кіно: художнє, документальне, науково-популярне та мультиплікаційне кіно	21
2.3. Виникнення та розвиток найпопулярніших жанрів художнього кіно та мультиплікації	23
2.4. Основні жанри кіно	27
ТЕМА 3. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КІНО	
3.1. Передумови виникнення кіно й основні етапи розвитку	32
3.2. Винайдення фонографії: Луї Дагер та Нісефор Ньепс	34
3.3. Перші спроби. Експеримент Майбріджа	36
3.4. Томас Едісон і його ранній фонограф	37
3.5. Історія розвитку анімації. Перша анімація Еміля Рейно	38
ТЕМА 4. ПРИБУТТЯ ПОЇЗДА – НАЙВАЖЛИВІШЕ З МИСТЕЦТВ	
4.1. Брати Люм'єри – творці кінематографа. Народження кіно	43
4.2. «Прибуття поїзда» братів Люм'єрів	47
4.3. Українець, що випередив братів Люм'єрів. Йосип Тимченко: винахідник і забутий піонер кінематографа	49
ТЕМА 5. ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ КІНО. МАЙСТРИ НІМОГО КІНО	
5.1. Початковий період розвитку кіно	55
5.2. Жорж Мельєс – одна з ключових постатей світового кінематографа	57
5.3. «Подорож на Місяць» Жоржа Мельєса: космічні хроніки 1902 року	59
5.4. Кіновиробництво у США. Фільми Девіда Гріффіта	62
5.5. Найкращі німі фільми	64
ТЕМА 6. ЗОЛОТІ РОКИ ВЕЛИКОГО НІМОГО. ЛЕГЕНДА НІМОГО КІНО: ЧАРЛІ ЧАПЛІН	
6.1. Чарлі Чаплін: життя та кар'єра легендарного актора	68
6.2. Образ Волоцюги	70
6.3. «Великий диктатор» – сатира на нацизм і диктатуру	71
6.4. Фільми Чапліна, що назавжди увійшли в історію кіно	75

ТЕМА 7. СВІТОВЕ КІНО 30-Х РОКІВ ХХ СТ. ЗМІНА КІНОМОВИ З ПРИХОДОМ ЗВУКУ ТА КОЛЬОРУ

7.1. Розвиток звукового кіно. Поява звуку в кіно і пов'язані з цим зміни в кіновиробництві	81
7.2. «Співак джазу» – перший фільм, в якому персонаж на екрані розмовляє	84
7.3. Плівка, барви і мотор. Коротка історія кольорового кінематографа	85
7.4. Шедеври кінематографії 30-х рр. ХХ ст. «Віднесені вітром» Віктора Флемінга	88
7.5. Перші звукові та кольорові мультфільми Волта Діснея	89

ТЕМА 8. ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ

8.1. Мистецтво змушувати малюнки рухатися	94
8.2. Види анімації	96
8.3. Золотий вік американської анімації	98
8.4. Українець, що працював в Діснея: цікаві факти про Біла Титлу ..	100
8.5. Розвиток української анімації	102
8.6. Найяскравіші сучасні анімаційні фільми	104

ТЕМА 9. ТЕОРЕТИКІВ – У ПРАКТИКИ: ФРАНЦУЗЬКА «НОВА ХВИЛЯ»

9.1. «Якщо критикуєш когось, то пропонує своє»: зародження французької «нової хвилі»	109
9.2. Течії всередині «нової хвилі»	112
9.3. Авторське кіно або артгауз: естетика французької «нової хвилі»	113
9.4. Фільми Жан-Люка Годара, Клода Шаброля, Франсуа Трюффо – представників «нової хвилі»	116

ТЕМА 10. РОЗВИТОК КІНОМИСТЕЦТВА: КОРОТКИЙ ОГЛЯД ДЕЯКИХ КРАЇН

10.1. Виникнення та розвиток кіно США: Золотий вік Голлівуда	121
10.2. Історія італійського кіно. Італійський неореалізм	127
10.3. Виникнення та розвиток кіно у Великобританії	131

ТЕМА 11. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО КІНОМАТОГРАФА

11.1. Як фотограф Федецький вирішив знімати кіно	135
11.2. Початки кінематографа в Україні	138
11.3. Олександр Довженко – новатор, який всім серцем любив Україну	142
11.4. «Земля» – фільм, який заборонений на батьківщині	146

ТЕМА 12. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО КІНО. ПОЕТИЧНЕ КІНО

12.1. «Я помщуся світу любов'ю»: Сергій Параджанов	153
12.2. «Тіні забутих предків» – український шедевр	159

12.3. Національні особливості українського кінематографа: поетичне кіно	162
12.4. Стрічки поетичного кіно, які має побачити кожен	165
ТЕМА 13. УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	
13.1. Українське кіно Доби Незалежності: тематика, успіхи	171
13.2. Українське кіно у 1990-х.	173
13.3. Кіно 2000-х: спроба народження	175
13.4. Українське кіно 2010-х.: здобутки і проблеми	179
13.5. Знакові фільми доби незалежності	182
ТЕМА 14. УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ В ЧАС ВІЙНИ: СЬОГОДЕННЯ ТА МАЙБУТНЄ	
14.1. Тенденції розвитку українського кіно. Яким буде українське кіно після перемоги	189
14.2. Україна в російських фільмах (короткий огляд відео Віталія Гордієнка)	193
14.3. «20 днів в Маріуполі» Мстислава Чернова	195
14.4. Знакові фільми про війну: короткий огляд	196
ТЕМА 15. МОВА УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФА: ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ	
15.1. Мова українського кіно від часів Довженка до незалежності ..	204
15.2. Мовні коди українського кіно	209
15.3. Аналіз мови українських фільмів	213
ТЕМА 16. КОРОТКИЙ ЕКСКУРС ДО ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ ОСНОВНИХ КІНОФЕСТИВАЛІВ СВІТУ	
16.1. Фестивалі і конкурси – короткий аналіз	220
16.2. Короткий екскурс до історії кінофестивалів	221
16.3. Кінофестивалі українського кіно	226
16.4. Українські фільми на міжнародних кінофестивалях: визнання та здобутки	230
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Онлайн-ресурси з кіномистецтва	237
Додаток 2. Як зробити аналіз (рецензію) фільму?	238
Додаток 3. Зразок рецензії на художній фільм	241
Додаток 4. Фільми, які рекомендуються для перегляду	244
Додаток 5. Цитати з відомих фільмів	246
Додаток 6. Глосарій	248
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	256

ПЕРЕДМОВА

*Треба взяти себе в руки, закувати серце в залізо, волю і нерви,
бодай останні, і, забувши про все на світі,
створити сценарій і фільм, достойний великої нашої ролі
у велику історичну добу*
Олександр Довженко

Часто виникає питання, чи потрібна країні культура, коли йде війна, і чуємо інколи думки, що культура не на часі. Проте влучно сказав відомий режисер та актор Ахтем Сеїтаблаєв, що «не вкладати гроші в культуру під час війни – це злочин». Культура – це частина ідентичності, важлива частина самосвідомості, яка дає людям відчуття приналежності. Поняття культури – це не тільки відвідування театру, кіно, виставки, адже матеріальна частина культури складає лише її частину, а культуру формують самі люди. Гуманітарні знання і культурна компетентність розширюють світогляд і змінюють масштаб мислення, допомагають формувати цінності на рівні особистості, спільноти, суспільства, бізнесу і держави; краще розуміти, що відбувається навколо, більше і якісніше взаємодіяти один з одним. Кіномистецтво має пропагувати цінності, адже саме кіно має величезний вплив на суспільство, щонайбільше на молодь.

Курс «Історія кіно» сприяє формуванню нових знань про кіно, його історію, розпізнаванню високохудожніх зразків кіномистецтва, висловлюванню та обґрунтуванню власного ставлення до творчості видатних режисерів кіно, розумінню проявів художнього розмаїття різних видів і жанрів кіномистецтва.

Кожна країна дала світові видатних кіномитців, чия творчість істотно вплинула на формування і розвиток кіномистецтва як такого (Мельєс, Гріффіт, Чаплін, Трюффо, Годар, Куросава, Довженко, Параджанов, Ілленко, Миколайчук тощо). Однак для вибіркової дисципліни це значний обсяг, тому у посібнику зацентровано увагу на вивченні історії розвитку світового кіномистецтва та зосереджено увагу на вивченні кінематографа України, оскільки він є потужною частиною нашої культури. Тому потрібно приділяти більше уваги вивченню кіномистецтва у закладах вищої освіти, порушувати питання російської пропаганди у кіно, адже в час війни ми мусимо

вивчати, розширювати знання про свою культуру, знати своє та презентувати його світові.

Мета курсу – ознайомити студентів зі становленням та розвитком світового та вітчизняного кіномистецтва, визначити його місце і функції у соціально-культурному просторі, прищепити навички аналітичного і теоретичного мислення, ввести в коло художніх проблем сучасного екрану у проєкції на основні етапи розвитку світового та українського кіно.

Завдання курсу – не тільки познайомити слухачів з класикою світового й національного кіно, найвизначнішими його постатями, а й викликати інтерес до кіно як мистецтва, допомогти опанувати і дати поштовх для самостійних досліджень і відкриття етичних та естетичних істин.

ТЕМА 1

МІСІЯ КІНО В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Найстрашніше – прогавити прекрасне!
Сергій Параджанов

ПЛАН

- 1.1. Фільм як твір мистецтва. Про що насправді «говорять» фільми.
- 1.2. Важливість українського кіно в час війни.
- 1.3. Двоїста природа кіно. Кіно – мистецтво та індустрія.

Фільмографія: «Хто ми? Психологія українців» (2022), *реж.* Олександр Ткачук;
«Велика російська брехня. Медіа» (2024), *реж.* Олександр Назаров, Наталка Пономарів.

1.1. Фільм як твір мистецтва. Про що насправді «говорять» фільми

Будь-який фільм дасть незмірно більший результат, аніж сотні промов, що виголошуються для мобілізації духу
Акіра Івасакі

Перегляд художнього фільму – це один із найпоширеніших видів відпочинку. Одні фільми можуть розважити, інші – переносити в минуле чи відправляти у космос, збагачуючи глядача корисною інформацією. Хтось взагалі полюбляє фільми жахів. Сьогодні кінематограф пропонує фільми на будь-який смак і з будь-якою метою. Кіноіндустрія постійно розвивається і дивує чимось новим. Зокрема, сьогодні ми все частіше чуємо про авторське, некомерційне, соціальне кіно, яке має особливе завдання.

Місія кіно в сучасній культурі полягає у відображенні та формуванні суспільних цінностей, ідентичності та історичної пам'яті. Кіно має силу об'єднувати людей, викликати емоції, спонукати до роздумів та надихати на зміни. Воно може слугувати засобом освіти, розваги, а також інструментом критичного аналізу суспільства.

Українське кіно, зокрема, відіграє важливу роль у зміцненні національної самосвідомості та промоції української культури на